

ז"ל, שהרי הרב גו"ר גופיה ביו"ד ובחושן משפט שהביא תשובותיו מזכירו רק בתואר הרב הגדול לבד, כמ"ש המעיין ואם היה הרב מהר"א טאריקה ז"ל מר זקנו אבי אמו לא יתכן לדבר כן והי"ל אדוני מר זקני וכיוצא, ופשוט הוא.

טוב מצרים, עמוד 95

רבי אברהם טולידאנו

מורה צדק מרבני תאנג'יר בשנת [תק"ס]. יש ממנו פס"ד משנת תקס"ז, והוא חתום עם עוד רבנים.

רבי אברהם טייב

משפחת טייב היא משפחה גדולה וחשובה בתונס שהעמידה מתוכה עשרות רבנים גדולים ועצומים. רב אחד מבני משפחה זו שחי במאה החמישית, הוא מהרבנים הראשונים הידועים לנו מתקופה זו, והוא הרה"ג רבי אברהם טייב הראשון, שחיבר חידושים רבים, העמיד תלמידים הרבה וכיהן כרב ראשי לתוניסיה, אחד מגדולי תלמידיו הוא הגאון המפורסם רבי נתן בורג'ל הראשון בעל הספר הנודע "חק נתן". גם במאה הששית עמדו רבנים גדולים ממשפחה זו, ובמיוחד נודעו לתהלה הגאון המפורסם המקובל האלוקי רבי יצחק טייב זצ"ל מחבר הספר הענק "ערך השלחן" על השלחן ערוך ועוד ספרים רבים וחשובים שגם הוא שמש כרב ראשי לתוניסיה והעמיד תלמידים הרבה, וקרובו הרה"ג המלומד בנאים ואיש המופת והפלא רבי יצחק חי טייב. במאה השביעית נודעו עוד הרבה רבנים חשובים ממשפחה זו, כמו רבי שמואל טייב, רבי אליהו טייב ועוד, ובדור האחרון נודע רבי אברהם טייב הרביעי שמש כדיין בבית דינו של מר זקני הרה"ג רבי מרדכי אמייס הכהן זצ"ל.

רבי אברהם טייב הראשון – מגדולי רבני תונס במחצית השנייה של המאה החמישית, ולרום ערכו היה נקרא בפי כל "באבא סידי" [אבא מארי].³²² היה מעיין עצום ומקובל גדול, וחיבר הגהות וחידושים על סדר קדשים קודם שיצא לאור ספר "ברכת הזבח". הרביץ תורה לעדרים והעמיד תלמידים הרבה, ורבים מתלמידיו שמשו עמו ואחריו כדיינים ואבות בתי דין. שמש כדיין בתונס ויצק מים על ידי שני הגאונים רבי אברהם הכהן הראשון ורבי צמח צרפתי, ובסוף ימיו נתמנה לרב ראשי לתוניסיה. נפטר בשנת התק"א [1741].

ספר קנה אברהם הינו פירוש על חמישה חומשי תורה לפי שיטת חכמי הספרדים. הקדמונים כמו פרשת דרכים למשנה למלך, שמביאים מאמר קשה בש"ס ובמדרש ומקשים עליו כמה קושיות. על מנת לתרץ את כל הקושיות מביאים ארבעה או חמישה מאמרים או מהלכים חדשנים של חכמים אחרים וע"פ כל המאמרים כאלו מתרצים את כל הקושיות במהלך החדש. גאונות שמצריכה הקף אדיר בפרט בתקופה זו שהיו עניים בספרים. חידושים אלו מגלים לנו את מדרגתם של חכמי דורו ורמתם וידיעתם העצומה בתורה.

ספר זה גמר את כתיבתו בחודש תמוז בשנת תרכ"ג [1863]. ואז זכה בבן זכר שהאיר את עיני חכמים, סידי פרג' חלימי זצוק"ל שהפך לרבה הגדול של העיר קונצנטין במשך למעלה מ-60 שנה, בזמנים הכי קשים ליהדות אלג'יריה, בזמן שתרבות צרפת נכנסה לקהלות היהודיות ודחתה את לימוד התורה וקיום המצוות. בזכות הנהגתו של סידי פרג' חלימי זצוק"ל יצאו מקונצנטין רבנים ואנשי מעשה שהמשיכו להנהיג את צאן מרעיתם כשהקהלה גלתה לצרפת או עלתה לארץ הקודש.

נלב"ע סביב שנת תר"ן [1890].

התולדות מתוך הקדמת ספר "קנה אברהם", עמודים 5-6

רבי אברהם טאריקה

מרבני מצרים בזמן הרב דרכי נועם והרב גינת ורדים, ויש לו תשובה בגינת ורדים אבן העזר כלל ד' סימן ג', ובסימן ד' כתב כמוצא שלל רב מצאתי תשו' הרה"ג רבי אברהם טריקה ושקו"ט בדבריו, ושם בחושן משפט כלל ג' סימן ל"א הובאה תשו' הרב מוהר"א טאריקה הנז"ל. שה"ג אות נ"ד. אמ"ה הרב מהר"א טאריקה ז"ל היה בזמן מהריק"ש ז"ל שהרי הוא חתום באשרתא דדיינא בקב"ע של הקידושין המובא בשו"ת אהלי יעקב סימן צ"ב שמהריק"ש הוא היה הדיין בעובדא הנז', וחתנו היה הרב כמוהר"מ הלוי ז"ל המחבר שו"ת דרכי נועם שכ"כ ביורה דעה סימן יוד וז"ל וראיתי בתשו' למור חמי הרה"ג המופלא כמוהר"א טריקה ז"ל, וכן הזכירו הרב המעלות לשלמה אות ט' יעו"ש, ונח נפשיה בחיי הרב חתנו ז"ל. ומאי דשקו"ט הרב גינת ורדים בתשובתו, היינו בדבריו, לא אתו עמו, ואולם נלע"ד שלווית חן הרבנית של הרב כמוהר"מ הלוי ז"ל היתה אשה שניה, ולא היא אמו של הרב גו"ר מר בריה

קוראים להרה"ג רבי מרדכי אמייס הכהן באבא סידי.

322. זהו תואר כבוד הניתן לרב גדול, והוא מקובל גם בג'רבה, ועד היום משפחת הרה"ג רבי משה כלפוז הכהן קוראים לו "באבא סידי" וכו

גדול אדוננו אשר יצק מים על ידי שני צנתרות הזהב קדישי עליונים גדולי הדור מוהר"א הכהן ומוהר"צ צרפתי ז"ל³²³. גם רבי יוסף כהן טנוגי בעל ספר "בני יוסף" [ליוורנו תקנ"ג] הוא תלמיד רבינו כנזכר בספרו זה, ושם מביא כמה חידושים מרבינו.

מחידושי הרבים של רבינו נדפס רק מעט מזעיר, קצת מהם בספר "מזבח כפרה" [ליוורנו תק"ע] בחי' זבחים וחתום עליהם "הרא"ט"³²⁴, וכן בסוף ספר "בני יוסף" הנזכר לעיל. תלמידו הגאון המפורסם רבי נתן בורג'ל בעל "חק נתן" שהגיה וטפל בכתבי רבינו, כתב ותיאר בהקדמתו לספר "מגדנות נתן" [ליוורנו תקמ"ה], כמה השתוקק להוציא כתביו לאור, אך לא עלתה בידו, וזה לשונו: "נהינא כד הוינא טליא נהר'א נהר'א טלא' ע"ג טלא' בבית מדרשו של שם גדול אדוננו רישא דהבא את המאור הגדול מופל'א הסמוך ידיו רב לו בסת' עליון סת' וסובר' סובר' הרזים קדוש יאמר לו ומורי' גם הוא אחד היה אברהם טייב והיתה נפש אדוני צורה בצרור החיים את ה'. כד הוו נפקין זיקוקין דינור מפומיה דרב, לבל יחיל עשר חלו'ת תלחול' מיחלח'ל מלא לא לחלח'ל'ת מי יתן איפוא ויכתבו מלי דרב הן הן גופי תורה ולא עלתה בידי מכל הקור'ה הרפתקי דעו. ויהי אחרי מות אברהם נחני ה' בדרך הקדש מתעסק בקדשים אגב אורחאי כקורא להגיה ללקט על יד על יד וכבר מלתא אמור והיה שארית שיורי ברכה תלמוד גדול..." עכ"ל. נראה שהבטוי "מתעסק בקדשים" שזכר כאן מרמז על חידושי רבינו לסדר קדשים שמזכירם החיד"א. בהמשך דבריו כתב שם רבי נתן, שמצא בין כתבי רבינו תוספי הרא"ש למסכת שבועות, והוא הדפיס בסוף ספר "מגדנות נתן" הנ"ל. עוד יש ללמוד דרך אגב מדברי רבי נתן הנ"ל, שרבינו היה חכם גדול גם בחכמת הקבלה.

בספרים שונים אנו מוצאים את רבינו חותם על הסכמות ופסקים. הגאון רבי עוזיאל אלחאיך מזכיר לפס"ד משנת תפ"ג [1723] "מעשה ידיהם של צדיקים תלתא סרכין כחדא שרין מוהרש"ך ומהר"א טייב ומוהר"י לומברוזו"³²⁵. "מוהרש"ך" זה הנזכר ראשון הוא הרה"ג רבי שמואל הכהן ששמש כרב ראשי לתוניסיה לפני רבינו ובשנת התפ"ה [1725] חתום רבינו שוב שני אחריו בהסכמת ספר "שתי ידות" לרבי אברהם חזקוני זצ"ל. בהסכמה זו חתומים לפי סדר זה הרבנים, רבי שמואל הכהן, רבינו, רבי יצחק לומברוזו, רבי משה נג'אר ורבי משה דרמון, ומכאן שהיה אז שני במעלה אחר רבי שמואל. אחר כך בהסכמת ספר התשב"ץ ח"ב שמשנת התצ"ד

החיד"א שביקר בתונס בשנת התקל"ד [1774], והתאכסן כל ימי שהותו אצל אחד מתלמידי רבינו הקאיד המפורסם רבי ישועה כהן טנוגי, כתב בספריו מה ששמע עליו, בספרו "מעגל טוב" השלם [אוצר החכמה] [עמודים 56, 57] כתב עליו כך: "היה מעיין גדול וחיבר הגהות וחידושים על סדר קדשים קודם שיצא לאור ספר ברכת הזבח, והרב הנז' באבא סיד. וסיפרו כי כשיצא ספר פרי חדש היה משתדל להפיל מבצרו ארצה ולילה אחד חלם עם הרב פרי חדש, והיה מתלונן עליו, ומאותו היום לא היה רוצה להקשות על דבריו. והרב אברהם טייב הנז' היה מתבודד בעיון אפילו בדרך והיו לו כמה תלמידים רבנים וחכמים, והרב יצחק לומברוזו היה תלמידו, הרב המחבר זרע יצחק הנדפס בתוניס... היה גדול הדור ותלמיד הרבנים הרב אברהם הכהן שקורין לו באבא רבי, והרב צמח צרפתי, ועמהם למד הרב אברהם טייב. וקודם להם לא היו לומדים תוספות בתונס, רק גמרא רש"י לבד, והרבנים הנז' הפליאו עצה בעיון התוספות ומהרש"ל ומהרש"א בעיון נמרץ, ומאוד היו מעמיקים בדברי מהרש"ל ומחבבים דבריו, עכ"ל. כיוצא בדברים אלו כותב החיד"א גם בספרו "שם הגדולים" [ח"ב, מערכת ז' אות מ"ג], ומציין שם שהיו לרבינו תלמידים רבים, ומביא דעה אחרת האומרת שרבי יצחק לומברוזו היה תלמיד רבי צמח צרפתי ולא תלמיד רבינו, ע"ש.

ממקורות אחרים עולים וצצים עוד כמה וכמה מתלמידיו הגדולים של רבינו. בספר "משכנות הרועים" [ר"כ ע"ד] כותב הגאון רבי מרדכי אלחאיך: "ובימי חרפי נשאתי את ידי לדון בקרקע לפני מורנו הגדול מורי הרב רבי אברהם טייב וחברי עמית בתורה החכם השלם הדיין המצויין רבי דוד צפג' נר"ו". רבי מרדכי זה היה מחשובי הדיינים בתונס אחר רבינו, והוא אביו של הגאון המפורסם רבי עוזיאל אלחאיך מחבר "משכנות הרועים" הנ"ל, ורבי דוד צפג' היה גם כן מחשובי הדיינים בתונס, וחתום בשנת התצ"ד עם רבינו, ואף מצאנוהו חותם ראשון בשנת התק"ח [1758] בהסכמת ספר "בני שמואל" עם הרבה מרבני תונס, ולפי ההשערה ששמש אז כרב ראשי לתוניסיה. עוד נודעו מתלמידי רבינו הגאון המפורסם הנודע לתהלה רבי נתן בורג'ל הראשון בעל הספר הנודע "חק נתן" על סדר קדשים שקטעים ממנו נלוים לכל מהדורות ש"ס ווילנא, ועמיתו הגאון רבי דוד נג'אר בע"ס "צמח דוד". שני רבנים אלו ורבי מרדכי אלחאיך הנזכר לעיל השיבו לתלמידם רבי עוזיאל אלחאיך כך: "הלוא ידעת שאנחנו מתלמידיו של אברהם אבינו הוא הרב אברהם טייב זיע"א

325. משכנות הרועים קכ"ג ע"ג.

323. משכנות הרועים רצ"ט ע"ג.

324. ר"ת "הרב אברהם טייב".

רבי אברהם טירני

בנו של הגאון רבי דניאל טירני זצ"ל. חיבר ספר שו"ת "קנה אברהם" נדפס בפיורדא בשנת תצ"ח.

רבי אברהם טנזי

חי במאה י"ט. בספר בגדי שש, לרבי יוסף בן שלום גבאי, דאר אלביצ'א תרפ"ט [חד"צ ירושלים תשמ"ח], ג' ע"א, נאמר: "שמעתי מפי הרב המקובל כמוהר"ר אברהם טנזי זצוק"ל שפירש עפ"י מ"ש רבינו האר"י ז"ל, וכו'. וכן נזכר עוד כמה פעמים, שם.

הקבלה בצפון אפריקה, עמוד 24

רבי אברהם יגל ב"ר חנניה גאליקו

מחכמי איטליה. רב, פילוסוף ומחבר. נפטר אחרי שנת ה'שפ"ב [1622]. יושב בפירארה, בוונציה ובעוד כמה קהילות קטנות, ושימש כמורה פרטי במשפחות יהודיות עשירות. על קורות חייו ידוע, שבהיותו בדרך בחברת עשיר נודע, רפאל ודינה מהעיר סאסואולו, נפל בשבי ורבי מנחם עזריה מפאנו ורבי אהרן ברכיה ממודינה ערכו תפילות מיוחדות לשיחרורו המהיר.

אלו הם חיבוריו:

א]. "מושיע חוסים", [ויניציאה 1587]; ב]. "לקח טוב" - על עיקרי האמונה [שם 1595]; ג]. "מלא מגדים" - על התכונה [אסטרנומיה]; ד]. "בית יער הלבנון" - מחולק לארבעה חלקים ובו כ-200 פרקים העוסקים בפיתרון חלומות, בפילוסופיה של הדת, בפסיכולוגיה ובמדעי הטבע; ה]. "באר-שבע" - חיבור על פילוסופיה ומדעי הטבע, שנשאב בכתב יד. ו]. אשת חיל".

אנציקלופדיה לבית ישראל

רבי אברהם ידידיה ב"ר מנחם שמשון באזילה

רב במנטובה, מדינה וטורינו במחצית הראשונה של המאה הי"ח. אחיו של רבי אביעד שר שלום באזילה. בשנת 1693 העניק לו הרמ"ז תואר "חבר", ובשנת 1721 הוכתר בתואר "חכם" על ידי רבי יהודה בריאל. נתמנה לרבה של מנטובה בשנת 1735. מעט משיריו ומתשובותיו הגיעו לידינו.

תולדות היהודים ברוכסות מנטובה

נעדרת חתימתו של רבי שמואל הכהן, ורבינו חתום ראשון, ומה נראה שאז כרבי שמואל כבר לא היה בחיים ורבינו נתמנה במקומו לאב"ד תוניסיה. בהסכמה זו חתומים כסדר הזה, רבינו רבי משה נג'אר, רבי יצחק כהן, רבי אברהם נטף ורבי דוד צפג'. עוד מצאנו לרבינו שחתום בחודש אב התק"א על הסכמה בענין היחסים בין שתי הקהלות שהיו קיימות בתונס - הקהלה ה"תוניסית" שבראשה עמד רבינו והקהלה ה"פורטוגיזית", שכן בתקופה ששמש רבינו כרב ראשי, התחילו בני הקהלה הפורטוגיזית לפרוץ את החזקות שהיו משנים קדמוניות בידי קהלת התוניסים תושבי הארץ הותיקים, כמו שכתוב בספר "צדק ושלום" [תונס תרס"ז] הכולל דברי ימי שתי הקהלות בתונס מיום הוסדן עד תקופת המחבר, והוא שבשנת התצ"ז [1737] פרצו הפורטוגיזים על ידי הקמת בית תפלה לעצמם, ובשנת התק"א [1741] פרצו גדר מכס הבשר והקימו להם בית מטבחים נפרד וגבו מכס הבשר לצורך קהלתם. כיון שלא רק הפורטוגיזים אלא גם הרבה מבני קהלת התוניסים קנו בשר משחיתת קהלת הפורטוגיזים, והדבר פגע הרבה בהכנסות הקהלה התוניסית, כדי למנוע הדבר נעשתה הסכמה. במנ"א התק"א [1741] על ידי רבינו ק"ק תוניסים ובראשם רבינו, לאסור על בני קהלת התוניסים לקנות בשר מבית המטבחים של קהל הפורטוגיזים. הסכמתם זו נדפסה בספר "משנות הרועים" [דף קג], ורבינו מתואר שם: "הרב הגדול ר"מ ור"מ רבי אברהם טייב דמתקרי באסידי". תקנה זו חודשה שוב וחוזקה בדורות שאחר רבינו. באותה שנה נפטר רבינו, ונודע לנו שהשאיך אחריו נכד ת"ח הלוא הוא רבי אברהם טייב השני המחבר ספר "חיי אברהם", ששימש כדיין בתונס באמצע המאה הששית בתקופת רבי שלמה אלפאסי.

מלכי תרשיש, עמוד קע-קעא

רבי אברהם טייב [השני]

רב מובהק, לן בעמקה של הלכה, בנש"ק. כיהן כדיון בתונס, וחתום על הסכמות ופסקים עם חכמי ורבני תונס. הוא חתום על פסק דין בספר "משכנות הרועים" [ק"ב ע"ב]. בשנת תקפ"א [1821] הוא חתום ראשון בהסכמת ספר "זרע אברהם" לרבי אברהם כטורזה זצ"ל. חיבר ספר "חיי אברהם" על כמה ממסכתות הש"ס, ונוסף ליקוטים שונים נדפס בליוורנו תקפ"ו, ולספר נלויים הספרים "דרך חיים" מרבי חיים טייב זצ"ל וספר "תורת משה" לרבי משה נקאש.